

ԻՍԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՅԱԿՈԲ ՆԵՐՍՈՅԵԱՆ

«ՀԱԻԱՏՔ, ՅՈՅՍ, ՍԷՐ»

Մենք՝ մահկանացուներս, ապրելով ժամանակի եւ տարածության սահմանափակումների տակ, առ հասարակ, անխուսափելի կերպով ենթակալ ենք մեր սիրոյ եւ յանձնառութիւնների կարգաւորմանը եւ դասաւորումին: Մենք սովորաբար սկսում ենք մեր անձերով, ապա լայնացնում ենք մեր մտահոգութիւնը՝ ներառնելով մեր ընտանիքը, մեր համայնքը, մեր ազգը եւ մեր մշակոյթը: Պարզապէս, դա բնական է, գուցէ այդպէս վարուելը նոյնիսկ տրամաբանական է, ինչպէս շատ մտածողներ՝ ներառեալ փիլիսոփաներ եւ իրաւական փորձագէտ Մայրթա Նուսբաումը, իր վերջերս լոյս տեսած *Մոքի Ժայթքում* գրքում մատնանշում է: Դժբախտաբար, ցաւալին այն է, որ ամէն ոք նոյն բանն է անում, այդ իսկ պատճառով միշտ բախումներ, սպանութիւններ, ահաբեկչական արարքներ եւ պատերազմներ կան անհատների, ընտանիքների, համայնքների եւ մշակոյթների մէջ եւ միջեւ: Բախումներ եւ սպանութիւններ չեն լինի, եթէ մարդիկ լռելեայն կամ այլ կերպ երկարաձգեն իրենց աստիճանաբար հատնող (բայց երբէք ամբողջովին չսպառող) հետաքրքրութիւնը ներառնելու միւս անհատին, միւս ընտանիքին, միւս համայնքին, միւս ազգին, մշակոյթին եւ վերջապէս ամբողջ աշխարհը, ոչ միայն ներկայի եւ ապագայի աշխարհը, այլ, անշուշտ, նաեւ անցեալի աշխարհը, քանի որ ստեղծումը մի աշխարհի, որտեղ խաղաղութիւն պէտք է լինի եւ բնական հարաւորութիւնների արդար բաշխում, մասամբ նշանակում է երախտագիտութեամբ հետեւել այն բոլոր մարդկանց, որոնք աճանաւորւումով աշխատեցին՝ մարդկութեանը մի փոքր մօտեցնելու համար կատարեալին: Բրիտոս եկաւ, որպէսի մեզ փրկի իւրացման կենտրոնի հակումից, սեփականացման դիտումներով մշտական պայքարի մէջ լինելով ուրիշ այդպիսի կենտրոնների հետ: Նա եկաւ, որպէսի մենք կարողանանք ապակենտրոնանալ եւ վերակենտրոնանալ Սուրբ Երրորդութեան մէջ:

Ըստ Բրիտոսի այս ուսուցման՝ որոշ փիլիսոփաներ, որոնք բացայայտ շեշտել են, որ իրենք մերժում են Բրիտոնութիւնը, այդուհանդերձ նրանք ասել են, որ մարդկային կարեւոր բարոյական պարտաւորութիւն է, անձը վարժեցնել այնպէս, որ դա նախընտրութիւնը տայ այն արժէքներին, որոնց կարելի է մասնակից եւ բաժնեկից լինել: Արեգակի գեղեցիկ մայրամուտից բաւարարութիւն ստանալը, մի պարզ օրինակ է: Մի բազմամիլիոնատէր կարող է Վան Գոգի մի կտաւ ունենալ, բայց սահմանափակ իրեն եւ իր ընկերներին միայն ժամանակ առ ժամանակ կտաւին նայել եւ հաճոյք ստանալ: Միլիոնատէր մարդիկ կարող են բաւարարութիւն ստանալ մայրամուտից, առանց այն սեփականացնելու եւ առանց բաւարարութիւն ստանալ մայրամուտից, նուազեցնելու (կամ աւելացնելու): Դա որոշ մայրամուտի վեհ գեղեցկութիւնը նուազեցնելու (կամ աւելացնելու): Դա որոշ չափով թանգարանի «բարոյական» կանոնն է: Գերազանցապէս իրագործուած ներշնչման գործերը, պէտք չէ մասնատոր մէկին պատկանեն, ճիշտ այնպէս, ինչպէս որեւէ յայտարարութիւն, որ կրում է ճշմարտութեան դրոշմը, չի կարող երկայն ժամանակ մարդկութեան միայն մի մասի իրաւատրութիւնը լինել:

Այն, որ որոշ բաներ կարելի չէ ուրիշների հետ կիսուել եւ նրանց բաժնեկից դարձնել, դա կեանքի իրականութիւնն է: Հիւսնոյ մարդը պէտք է իր բոլոր դեղահատերը վերցնի, այլապէս իր առողջութիւնը կը վատթարանայ: Բարոյական

պարտադրություն է, հասարակական պայմանություն առաջացնել և քաջալերել, որ կարգադրություններ կատարուեն, որպեսզի այդ դեղահատերի գինը չափապանց թանկ չլինեն, արտադրողին չափապանց հարստացնելու համար: Բազմաթիվ մատչելի բաներ, որոնք հնարաւոր չէ ուրիշների հետ բաժանել և սակայն էական են սովորական, պարկեշտ կեանքի համար, պաշտօնն է սիրոյ և արդարութեան մի աստիճանի, որը յայտնում է մեր միասին ապրելու կառոյցները: Ուրիշների կարգին նաեւ դասական մոտածողները պնդում են, թէ ունենալ նշանակում է հոգաւոր լինել այն բանին, ինչ պատկանում է Աստծուն, քանի որ Աստուած է իրական, ուստի և ամէն ինչի միակ Տէրը: Երբ ես անդրադառնամ, որ, իրապէս, այն ինչ ես ունեմ Աստծուն է եւ դրանք ունեմ Աստծու պարգեւած շնորհների բերումով, ինչպիսիք են աշխատասիրութիւնը եւ որոշ այլ տաղանդներ, ապա պէտք է պատրաստ լինեմ, հարկ եղած դէպքում, դրանք բաժանել՝ համաձայնեցնելով Նրա կամքին, քանի որ Նա է այդ բոլորի Տէրը: Դա համապատասխանում է Սուրբ Պատարագի ընթացքում ասուածին. «Եւ պոյս ի բոյոց քեզ մատուցանեմ, ըստ ամենայնի եւ յաղագս ամենեցուն»:

Մենք փորձեցինք յառակեցնել, թէ քրիստոնէական հաւաքական կեանքը եւ արտաքին քաղաքականութիւնը, այսինքն՝ հաւաքական կեանք եւ քաղաքականութիւն, որոնք կարելի է ճշգրիտ բնութագրել իբրեւ քրիստոնէական, բայց որոնք համաշխարհային են իրենց նպատակով, միանգամայն կարելի է, նոյնիսկ ողջմիտ, բայց դրանք մարդկանց կողմից չեն կիրառուում, որովհետեւ մարդկանց պատճառաբանումը կիրքերը հպարտութեան տեղ են տալիս իրենց կամ իրենց առաջնորդների կողմից ծրագրուած որեւէ նախագծի իրագործման համար: Բայց կրքերը յաճախ անձի համար ծառայող ուժեր են, մասնաւորապէս, երբ սրանք պատճառաբանում են: Սի հասարակութիւն, որի անդամները ապաշխարում են, ապա դա այնպիսի հասարակութիւն է, որը չի ապրուի/տարուի անձին ծառայող կրքերով: Ապաշխարութեամբ ձեռք բերած շահաբաժինը մահացու հակասութիւններից ապատ մի աշխարհ է՝ ներառեալ ահաբեկչութիւնը: Հակառակ տիրող կարծիքին, այդպիսի աշխարհ (ստեղծելը) հնարաւոր է: Դա հնարաւոր է, աշխարհի մէջ Աստծու սեփական անձի տարածումով, Յիսուս Բերիաւոսի Անձի միջոցով: Իւրաքանչիւր անհատ, բացայայտօրէն ներառեալ նաեւ պետութիւնների ղեկավարները, այժմ կարող են, եթէ այդպէս ընտրեն, ստեղծել այնպիսի աշխարհ, որը ղեկավարուի սիրով իրականացումը այսպիսի օրէնքներով:

Մարդկանց չապաշխարելու պատճառը, ուստի եւ կործանուելու ընտրութիւնը եւ ապաշխարութիւնից նրանց ետ պահողը, այսինքն՝ Աստծու վրայ վերակենտրոնանալուց եւ ապակենտրոնանալուց (Աստուած, որ Սէր է եւ պատրաստ է իրենց սիրոյն մահանալու, որպէսզի նրանք կարողանան Իր մէջ լինեն) - պատճառը այն է, որ մարդիկ իբրեւ մարմնական արարածներ, սահմանափակուել են ժամանակով եւ տարածութեամբ եւ ենթարկուել այսպիսի սահմանափակումներից առաջացած մոլութիւններին եւ փորձութիւններին՝ ներառեալ անտարբերութիւնը եւ ագահութիւնը: Բայց այդ սահմանափակումից ապառուելու միջոցներ կան:

Ժամանակի սահմանափակումից ապառուելու միջոցը, հեռաւոր ապագայի հոգը Աստծու ձեռքերի մէջ յանձնելն է եւ ապրել ըստ Աստծու կամքի, նոյնիսկ, երբ մենք ապրում ենք ժամանակի մէջ: Դա, այլ խօսքով, ներկան ապրելն, է այն ուրախ գիտակցութեամբ, թէ սա այն տարածութիւնն է, որտեղ գոյութիւն ունի յաւերժական Աստուածը: Կեանքը՝ ներկայի մէջ իբրեւ Աստծու ծառայ, *carpe diem*-ի («օգտուի՛ր քո օրից») Հորասէի ներբողներից վերցում փիլիսոփայական արտայայտութեան հոգեւոր հակաօրինակն է, որ Հռոմէացի բանաստեղծ Ռոբերտո

Հերիկը ուրախությամբ ներկայացնում է իբրեւ «Հաւաքիր վարդեր այնքան ժամանակ, որքան որ կարող ես»: Գաղափարն այն է, որ պետք է մոռանալ ապագայի եւ անցեալի մասին եւ ուրախանալ ներկայ պահով: Այս մակերեսային փիլիսոփայութեան հարցը այն է, որ ներկան մնայուն չէ: Այն անցնում է շատ արագ: Անցեալ երեւում է, եւ ապագան պիտի գայ եւ յամառօրէն դրանք անտեսել, համապօր է, որ անհատին տաւ թմրեցուցիչ, թէպէտեւ աւելի քիչ վնասակար լինի: Աստուծի հոգեւոր հակառակ երեսը, այսինքն՝ ներկայի մէջ ապրելու ընտրութիւնը, որ եթէ նշանակի հիմա հնազանդուել Աստծու կամքին, դնում է անհատի ժամանակը Աստծու յախտենականութեան մէջ եւ մարդկային ներուժի նպատակադրումը իրականացումն է:

Տարածութեան սահմանափակումից ապաստուելու միջոցը, աշխարհին ընդհանուր կերպով դիտելու մէջ է եւ, մասնաւորապէս, անհատին յատկացումը բաժնի վրայ, նայել իբրեւ Աստծուց փոխ տրուած մի տարածք՝ գործածելու համար անհատի կեանքի ընթացքին: Բայց իւրաքանչիւր ոք նաեւ հասարակական էակ է: Հետեւաբար, իւրաքանչիւր ոք պետք է ուշադիր լինի, որ իր իշխանութեան սահմանների ներսում աշխարհը մի բնակավայր լինի իր բնակիչներին արդար կերպով բաժանուած. ուստի ուշադիր լինի, որ կարելին անի, որ համատեղ դիտեն, ինչպէս օրինակ, արուեստը, գրականութիւնը, դրաման, պարը, գիտական գիտելիքը, գեղեցիկ բնապատկերները, սպորտը, պաշտամունքը, օգտակար փորձառութիւնները դառնան նաեւ ապրանքների արդար բաշխման համար, որ մարդիկ կարիք ունեն պարկեշտ գոյութեան համար: Ինչպէս Սուրբ Պօղոսը յիշեցնում է Տիմոթէոսին. «մշակը արժանի է իր վարձին»:

Արդեօ՞ք մարդիկ քրիստոնէական ընտրութեանը երբեւէ *ամէն* կ'ասեն: Պատասխանը հետեւեալն է. այդ հարցին շատերն են ամէն ասել, շատերն ասում են եւ շատերն էլ դեռ կ'ասեն: Կարող ենք մենք իրաւամբ ակնկալել այնպիսի աշխարհի իրականացմանը, որտեղ մարդկային վանգումները եւ նրանք, ովքեր մնում են վանգումների բնապիւնը, առաջնութիւն տան հոգեւորին, քան թէ սերնդական կապերին եւ վարուեն այնպէս, ինչպէս իրականում նրանք կան, այսինքն՝ սիրող Աստծու պաւակների պէս:

Արդեօ՞ք նրանց արարքները երբեւէ մղում կը լինեն «աշխարհի պաշտպանութեան համար» եւ ոչ թէ իրենց սեփական անձի շահերից: Այդ աշխարհը կ'իրականա՞ն:

Շունչդ մի՛ պահիր:

Բայց մինչ դու քո շունչդ ես պահում սառնասիրտ ընդունելով հանդիսաւորութեան մէջ թաքնուած մարդկային խենթութիւնը եւ յաւակնոտ արտայայտութիւնների մէջ փաթաթուած մարդկային յիմարտիւնը, թէ՛ բարձր եւ թէ՛ ցածր դասակարգերում, լսիր թոյլքի մէջ եղող թոշունի պատմութիւնը, որը պատմել է մի փիլիսոփայ, ամբողջովին այլ կապակցութեամբ: Թոշունը վրդովեց, որ օղի դիմադրողականութիւնը իր թոյլքը դանդաղեցրեց՝ առանց անդրադառնալու, որ առանց օղի նա ի վիճակի չի լինելու ընդհանրապէս թոշելու: Անհատը կարող է ցանկանալ ուրախ մարդկային կեանք աշտուել՝ ներքեւում, առանց ժամանակի եւ տարածութեան սահմանափակումների կողմից առաջացած դիմադրութեան եւ առանց դիմադրութեան հետեւողական բարոյական եւ կրօնական հասարակական կարճատեսութեան: Այդ սահմանափակումները եւ կրքերը, որոնք արմատացել են նրանց մէջ, իրօք աշխարհը վերածում են բանոթի կարգավիճակի, որտեղ բնակիչների միջեւ՝ իրար դէմ եւ իրենց պետերի եւ հսկիչների դէմ գրեթէ ամէն ժամ մղուող արխանայի ճակատամարտերը անխուսափելի են: Եւ դա հենց այդ սահմանափակումն է, որ լարում է առաջացնում, ինչպէս այն

անում է բանտից ապառուելու ջանքին, որ աշխարհը հարստացնում է արուեստի եւ գիտութեան մեծ եւ փոքր գործերով: Դա լաւ է, բայց դեռ աւելին կայ:

Նոյնիսկ արուեստի մեծագոյն գործը կամ գիտութեան ամենամեծ իրագործումը չեն կարող մահը յաղթահարել: Դրա համար, բուն հարցին է անդրադառնում եւ անհունօրէն աւելի կարեւոր է, թէ այդպիսի սահմանափակումները, որոնք շղթայում են մարդկային կեանքը եւ մարդկութեանը առաջնորդում դէպի մեղք, կապում են այն ասպարէզը, որտեղ նա, ով ընտրում է այդպէս կատարել, կարող է մեղքի վիճակից իր ապառուութիւնը ապահովել՝ Աստծու անարգել ներկայութեան մէջ եւ կարող է օգնել, որ իր հարեւանը նոյնը անի: Անհատը կարող է երախտագիտութեան վատահոլութեամբ այդ անել, որ Աստուած իր Միածին Որդուն մեր փոխարէն մեղանչել տայ, որը երբեք չէր մեղանչել: Այսպէսով, Աստուած հանդուրժեց աշխարհի սահմանափակումները մինչեւ մահ, որպէսզի մեզ ապառուի մեղքերից, բայց ինքը սահմանափակումների կողմից չառաջնորդուեց մեղքի: Այս կերպով է, որ մենք Տիրոջ ազգու մշակները լինելու առանձնանորիւմը ունենք: Բրիտոններին մեր փրկութեան յոյսն է: Դա նաեւ աշխարհում մեր գործօն լաւատեսութեան հիմքն է, աշխարհ, որ ինքնընտանդութեան, անկոյս կերպով շեղուած է իր ուղուց:

Անգլերէնից թարգմանեց՝

ՅՈՎՆԱՆ ՍԱՐԿԱԻԱԳ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ